

JUDr. LÚDEVÍT KNAPPEK: *Obsadzovanie uhorských biskupstiev od X. do konca XIV. storočia so zvláštnym zreteľom na papežské zásahy a na postavenie uhorských kráľov*. — Knihovna právnickej fakulty univerzity Komenského v Bratislave. Sv. 42. Bratislava 1934, str. 265, 50 Kč. — Autor vydává na základě dlouholetých studií monografii o olázce, kterou maďarská historiografie právní i církevní značně zkreslovala. Základním problémem knihy jest otázka pravomoci sv. Štěpána ve věcech církevních. V tomto směru byly hájeny v maďarské odborné literatuře these dvě: jedna (sledující politický cíl dosažení široké autonomie katolické církve v bývalých Uhrách), zastávaná katolickými historiky, tvrdila, že sv. Štěpán obdržel *pro svoji osobu* od kurie hodnost legáta a latere, jež mu dovolila *de iure* (sc. canonico) platně vykonati velké dílo založení organizace církevní v Uhrách. Druhá these, hájená liberálními právními historiky (hlavně Timonem), hlásala, že sv. Štěpán obdržel uvedenou hodnost jako král uherský i pro své nástupce a vyvozovala z této pravomoci legáta vrchní patronátní právo uherských králů. Při svém zásadním předpokladu setrvaly oba směry (nejmě však druhý) i po nezvratném důkazu podvrženosti »bully Silvestra II.«. Knappek postavil se k oběma míněním na kritické stanovisko novějších českých historiků, zejména Chaloupeckého. Po věcném rozboru zpráv pramenů jeví se autoru zakladatelská činnost sv. Štěpána jako výslednice Štěpánovy (veřejnoprávní) moci vládní a skutečného (soukromoprávního) vlastnictví nad kostely, které byl sám založil. Zde arci bylo by terminologií Knappkově vytknouti určitý modernisující ráz: V Uhrách svatoštěpánských, v zemi nepřiliš dlouho dobyté (necelých sto let), vládlo tehdy pravděpodobně *rudimentární* pojetí vlastnické (soukromoprávní) moci panovnickovy (což autor sám implicity praví na str. 78—80), kdežto pojetí veřejnoprávní moci královy mohlo se ujasnit jen několika málo soudobým vzdělaným klerikům. Pojetí postavení sv. Štěpána umožňuje pak Knappkovi střízlivé vyličení doby faktické převahy královského vlivu na obsazování biskupství (do konce XII. stol.). Autor se zde rozchází se směrem katolických historiků a dokazuje, že ještě ve stol. XII., které pro kusost zpráv působilo historikům mnoho obtíží, princip obsazování biskupství uherských volbou kapitul nezvítězil, ale že si razil těžce cestu, jakkoliv se někteří panovníci vzdali aspoň svévolných zásahů do obsazování biskupství.

V druhé části své knihy, líčící pronikání svobodné volby kapitulou a vzrůst papežských zásahů ve stol. XIII. a XIV., dochází Knappek k závěrům značně odlišným od názorů právní historie maďarské. Autor ukazuje na jednání Bely IV. s kurií o udělení legátské hodnosti pro krále uherského na území Bulharska, že celé chování uherských králů málo svědčí o tom, že si byli vědomi svého práva k hodnosti laického »legáta a latere«. Naopak pokleslá moc králů uherských musí uznati ve XII. stol. princip volby kapitulou, k níž dává pouze souhlas. Panovníci žádají sice kurií, aby potvrzovala, respektive jmenovala královy kandidáty na biskupství, avšak nikde není zmínky o *právu* krále na designování osoby. Knappek dokazuje, že králové uherští jsou spokojeni, mohou-li své požadavky prosaditi v tomto směru ve formě prosby, jíž kurie vyhovuje zejména ve stol. XIV., kdy *de facto* jest zásada volby biskupa kapitulou vytlačena papežskými rezervacemi. Ostatně i reakce, která vznikla za Zikmunda proti papežskému obsazování biskupství, není ještě vedena ve jménu přesně formulované doktriny o královském vrchním patronátu, jejíž vznik spadá do doby pozdější.

K svému tvrzení, že Uhersko nemělo v obsazování biskupství nějakých privilegií, uvádí ještě autor okolnost, že biskupové uherští nebyli, jak bývalo dříve tvrzeno, osvobozeni od povinnosti platiti servitia papežské stolici za udělení úřadu.

Práce Knappkova nebyla nikterak lehká, uvážíme-li rozsáhlost pramenů i literatury. Přesto autor zvládl svůj úkol a dovedl, jak z výše uve-

deného je zřejmo, *projítí* úskalím sugesce názorů maďarské historické literatury. Knappek však mimo to zasadil řešení svého problému do rámce celocírkevního: srovnání s vývojem této otázky v ostatních státech katolických posílilo autorův kritický postoj k názorům dosavadním a přesto jej nesvedlo k nesprávnému generalisování. Před těmito rozhodnými přednostmi knihy mizí některá menší přehlédnutí (Otto Welf, nikoliv Wittelsbach, str. 77, dále uvedení v úřad arcibiskupa kaločského str. 87, pak str. 132, 138), avšak právem možno říci, že vše zabezpečuje této výborné a pečlivé práci trvalou cenu.

Doc. Dr. R. Wierer.

PROF. DR. FRITZ SANDER: *Das Problem der Demokratie*. Brno 1934, R. M. Rohrer, 8°, str. 144. — Autor definuje především svým způsobem některé základní pojmy: monarchie, republika, oligarchie, demokracie (rozeznává monokracii a monarchii, demokracii a demarchii atd., při čemž prvé jsou druhy státní moci, druhé druhy států). V demokracii jest lid subjektem původní státní moci. Vládne-li většina, je to podle S. už t. zv. quasidemokracie. V širším smyslu je demokracie moc lidu vykonávati vliv na výkon státní moci. Parlamentární republika je oligokracie osob od lidu periodicky volených. Je chyba, jestliže se na tuto státní formu vztahuje ideologie čisté demokracie. Chceme-li i na parlamentární republiku aplikovati pojem demokracie, musíme jej ještě dále rozšířiti. V tom případě znamená demokracie politicky významnou moc lidu voliti periodicky držitele moci. Autor rozlišuje dále několik typů demokracie (označuje je římskými číslicemi I—VIII). U prvního (čistá demokracie!) stává se normou jen jednohlasné usnesení lidu, tvořícího suverenní korporaci, u druhého usnesení většinou všech členů korporace atd. Volba držitelů moci s imperativním mandátem, volným mandátem (parlamentární republika) a volba jedince k výkonu státní moci jsou rovněž mezi těmito typy demokracie.

V další kapitole rozlišuje autor demokratismus a liberalismus. Prvý je mu uskutečňování politické svobody politickou rovností, druhý uskutečňování určité svobody omezením státní moci.

Poslední kapitola obsahuje reformní návrhy autorovy: S. je zřejmý nepřítel státu stran. Je dále nepřítelem »dogmatu o jednotě národa«, které prý umožňuje absolutismus parlamentní většiny proti národu.

Nové možnosti vidí buď v diktátorské výchově k jednotě národa (nacionální fašismus, diktatura proletariátu) nebo ve zřízení, které by respektovalo rozvrstvenost národa ne podle politické vůle občanů, která tu je jen ve velmi nepatrné míře, nýbrž podle potřeb lidu. V tomto směru navrhuje S. do podrobnosti zřízení 2 komor: komory stran a komory stavů, které mají obě o všech otázkách rozhodovati, dále novou organizaci správy (okresní, krajský, zemský a říšský správní úřad) bez moci nařizovací a silnou vládu s prezidentem republiky v čele, která má subsidiární kompetenci zákonodárnou.

Pokud jde o theoretickou část knihy, nezdá se, že by ono množství autorem zavedených nových pojmů (demokracie vedle demarchie atd., 8 druhů demokracií), bylo nutné a že by problém zjednodušovalo a objasňovalo. Jeho praktické návrhy jsou diktovány zřejmě politickým přesvědčením autorovým. Pokud jde o jejich ideologický podklad a základní rysy, nejsou, jak patrné, nikterak nové; pokud jde o podrobnosti, nezdají se býti — i kdybychom uznali onen ideový podklad — právě prakticky nejproveditelnější. Mají totiž se Sandrovou teorií jedno společné: jsou poněkud složité. Vývody Sandrovy jsou nejsilnější tam, kde kritizuje demokratickou ideologii a demokraticko-parlamentární praxi. V každém případě jest tato kniha, už proto, že pochází od profesora ústavního práva na pražské německé universitě, který myslí v prvé řadě na poměry československé a který — alespoň in theoria — neopouští ideu demokracie, zajímavá i pro československého právníka, zabývajícího se ústavními